

El desplegament de l'enfocament restauratiu global a l'àmbit educatiu a Catalunya: la concreció d'un model propi

Mònica Albertí i Cortés

Psicòloga i mediatra. Especialitzada en justícia restaurativa
 Sòcia fundadora de Cultura Restaurativa SCP

Marta Clar i Ballesteros

Psicòloga
 Cap del Servei d'Escola i Famílies, Departament d'Educació

David Sanahuja i Nin

Mestre i pedagog
 Tècnic docent
 Servei d'Escola i Famílies, Departament d'Educació

Rebut: 03.04.2024 **Acceptat:** 22.04.2024

DOI: <https://doi.org/10.32093/ambits.vi60504948>

Resum

El desplegament de l'enfocament restauratiu global a l'àmbit educatiu a Catalunya: la concreció d'un model propi

En aquest article descrivim quin ha estat el desenvolupament de l'Enfocament Restauratiu Global a l'àmbit educatiu a Catalunya des del curs 2018-2019 fins avui. Presentem el model desenvolupat pel Servei d'Escola i Famílies del Departament d'Educació i en detallem les característiques conceptuals i pràctiques. Delimitem les especificitats del programa de formació, la capacitació de persones formadores, l'assessorament, el seu desplegament a centres, i altres elements específics com la creació de la Xarxa de Centres Restauratius i el Programa d'Innovació. A la vegada, identifiquem altres serveis i administracions que s'han sumat al canvi. Amb tota aquesta informació dibuixem una cronologia d'esdeveniments que marquen el desplegament de l'Enfocament Restauratiu Global en l'àmbit educatiu a Catalunya. Finalment, fem unes propostes d'acció. En l'annex, facilitem un recull de la normativa associada i un llistat de recursos pràctics.

Paraules clau: Enfocament restauratiu global, convivència positiva, bon tracte, violència, àmbit educatiu.

Abstract

The deployment of the global restorative approach in the educational field in Catalonia: the realization of its own model

In this article we describe what has been the development of the Global Restoration Approach in the

educational field in Catalonia from the 2018-2019 academic years to today. We present the model developed by the School and Families Service of the Department of Education and detail its conceptual and practical characteristics. We define the specificities of the training program, the training of trainers, the advice, its deployment in centers, and other specific elements such as the creation of the Network of Restoration Centers and the Innovation Program. At the same time, we identify other services and administrations that have joined the change. With all this information we draw a chronology of events that mark the deployment of the Global Restoration Approach in the educational field in Catalonia. Finally, we are making some proposals for action. In the annex, we provide a compilation of the associated regulations and a list of practical resources.

Keywords: Global restorative approach, positive coexistence, good treatment, violence, educational field.

Introducció

A finals de l'any 2011, quan ens preguntàvem si el conferencing[1] era una pràctica útil per als programes de mediació i reparació de l'àmbit penal del departament de justícia de la Generalitat de Catalunya (actualment programes de justícia restaurativa), ja vam detectar dues coses, la primera, que les pràctiques restauratives oferien la possibilitat de reparar el dany i noves possibilitats al programa i, a la vegada, que cada pràctica es concreta de manera diferent segons cada país

És a dir, l'enfocament o paradigma restauratiu es desenvolupa a nivell pràctic de manera diferent en cada territori, ja que s'ajusta per transferència a la cultura i les necessitats de la comunitat que l'acull (Guardiola et al., 2011 i 2012).

Per transferència entenem el procés a través del qual determinats programes, idees, propostes d'un sistema polític són utilitzades en un altre sistema, així les polítiques pròpies són alterades a causa d'una influència externa.

La transferència no implica copiar el programa o idea exactament o totalment, pot implicar una adaptació o només ser font d'inspiració. En aquest procés transferencial solen estar implicats experts, consultors, tècnics, professionals, etc., que han après allò que proposen desenvolupar amb l'objectiu de donar resposta algun repte o problema (Dolowitz, D.P. i Marsh, D., 2000; James, O. i Lodge, M., 2003).

Catalunya, compte amb programes de justícia restaurativa a l'àmbit penal d'adults i de menors des de finals del segle XX, i les pràctiques restauratives també es despleguen d'alguna manera en l'àmbit municipal i comarcal promogudes per les Diputacions i Consells Comarcals.

A la província de Barcelona tenim experiències pioneres a Hospitalet, el Prat i Sant Boi de Llobregat, que han sigut motor de canvi amb un impacte directe a l'àmbit educatiu i, també disposem de pràctiques específiques i excel·lents com el *Programa d'intervenció educativa en casos d'assetjament escolar de l'Ajuntament de Sabadell*[2], que es desplega des de l'any 2015, i que ha guanyat el premi ADR (edició 2023), del Departament de Justícia, Drets i Memòria de la Generalitat de Catalunya.

Pel que fa a l'àmbit educatiu, és sabut que la mediació es regula al títol 3 del Decret 279/2006 de Drets i Deures tot i que ja s'anava impulsant, com a programa pilot, des de finals dels anys 90 del segle passat, per influència i transferència de l'àmbit penal juvenil.

Així, el Departament d'Educació promou la mediació del 2006 al 2008 amb la creació d'un programa d'innovació que dota de recursos als centres i la creació d'una xarxa de centres mediadors. Tal com apunten Albertí i Zabala (2018), es van crear serveis de mediació a centres escolars de Catalunya -en aquell moment només a instituts de secundària i, en concret, serveis de mediació entre iguals-, però la majoria s'utilitzaven i s'utilitzen exclusivament per gestionar conflictes menors entre alumnes. Tenir aquest servei no va implicar, aleshores ni ara, un canvi de cultura i de sistema tal com explicitaven l'informe del Síndic de Greuges del 2006 i el llibre blanc de la mediació del 2010 (Síndic de Greuges, 2006; Carrasco et al., 2010), on es posava en evidència que en l'àmbit educatiu el paradigma de gestió de conflictes i incidents seguia sent el punitiu.

A partir del 2008 entrem en una recessió econòmica que té un impacte directe en molts àmbits, també en l'àmbit educatiu amb les retallades pressupostàries que encara arrosseguem i, en conseqüència, hi ha un impacte directe també en la promoció de la convivència i el programa de mediació. Les xarxes de mediadors i mediadores es mantenen, però ja no hi ha cap programa d'innovació que inclogui la mediació i no s'ofereixen recursos ni formacions. Així els serveis de mediació se sustenten amb els esforços de la comunitat educativa: professorat, alumnat i famílies.

A partir del 2011, de manera molt incipient, es comencen a difondre (Rul-lan, 2011) i a implementar algunes pràctiques restauratives a l'àmbit, per exemple des de l'Institut per la Convivència i Èxit Educatiu de les Balears (2013), i també es comencen a fer algunes formacions a l'Institut de Ciències de l'Educació de la Universitat de Barcelona, i, una vegada més, per influència de l'àmbit penal, es comença a plantejar la transferència de la justícia restaurativa a l'àmbit educatiu i comunitari (Albertí, 2016).

A partir del curs 2018-2019 el Servei d'Escola i Famílies del Departament d'Educació de la Generalitat de Catalunya lidera la promoció de l'Enfocament Restauratiu Global (en endavant, ERG).

En aquest article descriu quin és l'escenari construït des del curs 2018-2019 fins avui, març de 2024, què és l'ERG i què s'ha fet, i apuntem propostes d'acció per al desplegament de l'ERG que, des del nostre punt de vista, ha d'incloure explícitament la incorporació de la restaurativa per la superació de les violències i la promoció de la cultura de pau, però també capacitar l'àmbit educatiu per poder donar resposta a les violències, si n'hi ha, des de la reparació del dany.

L'inici del viatge cap a la concreció de l'Enfocament Restauratiu Global des de la Subdirecció General de Suport a les Famílies i a la Comunitat Educativa del Departament d'Educació

A partir del curs 2018/19, l'actual Subdirecció General de Suport a les Famílies i a la Comunitat Educativa i el Servei d'Escola i Famílies, inicia el camí cap a la promoció d'un paradigma per a la gestió de la convivència que contempla: el desenvolupament de competències de facilitació de metodologies proactives i proventives per **construir relacions i crear comunitat** (cercles restauratius proactius), la capacitació d'habilitats i facilitació de processos restauratius responsius informals per **mantenir relacions** (com la comunicació no violenta, l'escolta i les converses restauratives), i, finalment, el desenvolupament de competències de facilitació de processos semiformals per donar una resposta positiva a incidents i conflictes i, si cal, **reparar danys**.

Tot això es promou en el marc del projecte de convivència de centre, fet que possibilita canvis estructurals i organitzatius en els centres educatius. Aquest nou paradigma es concreta en un model propi anomenat Enfocament Restauratiu Global que esdevé de l'aportació de persones expertes i també de tota l'experiència i programes previs despleats en el si del Departament, com, per exemple, el programa de mediació.

Disseny del programa formatiu

Per a la construcció del marc teòric que fonamentarà la concreció de l'enfocament i del primer programa formatiu dirigit a docents, es parteix de la col·laboració d'experts com la Dra. Mònica Albertí i el Sr. Vicenç Rul·lan.

La formació anomenada: *En Cercle. Quan innovar l'escola és humanitzar-la*, recull propostes didàctiques agrupades en quatre mòduls: l'ERG idees clau i pràctiques proactives, la finestra relacional i la zona restaurativa, les habilitats i competències relacionals (actualment anomenades habilitats de pau), i les pràctiques restauratives responsives.

Aquests primers dossiers són la llavor del programa formatiu actual que es revisa el curs 2019-2020 i es pilota el curs 2020-2021.

Durant el curs 2019/20, es crea un grup de treball amb persones expertes de l'àmbit educatiu format per membres de diferents equips directius de centres que ja comencen a desplegar l'ERG, mediadores, orientadores, expertes en disseny curricular i en pràctiques restauratives, per tal de compartir, revisar la proposta i integrar l'experiència prèvia.

De fet, l'objectiu del grup de treball és unificar la proposta formativa que ja existia en l'àmbit de la gestió positiva dels conflictes (Quadern de Mediació) amb la nova

proposta formativa de l'ERG.

Per avaluar el programa formatiu, el curs 2020/21 es realitza un pilotatge a 18 centres educatius de Catalunya estructurat en un assessorament a centre de 30 hores lectives (20 hores presencials més 10 hores per a la transferència i el feedback amb tasques concretes a realitzar).

Del pilotatge es conclou, entre d'altres, la creació de dos tipus d'assessorament dirigits claustrals. Un assessorament "Enfocament restauratiu" (en endavant, ER) per a centres d'infantil i de primària i un "Enfocament restauratiu i mediació" (en endavant, ERME) per a la resta de centres educatius. A més a més, després del pilotatge es revisen els materials i es fa una nova versió el juliol de 2021.

La concreció d'un model propi

Amb l'elaboració del material formatiu és concreta el model propi que inclou clarament el desplegament de l'enfocament a tres nivells:

- la construcció de relacions i la provenció,
- l'adquisició d'habilitats de pau (comunicació no violenta i escolta restaurativa) i processos restauratius informals per la gestió quotidiana d'incidents i conflictes per mantenir i cuidar les relacions, i, per últim,
- la incorporació de processos més formals per la reparació del dany, si n'hi ha.

El model està directament influenciat per experts internacionals com D. Vaandering (2013, 2014, 2015) i M. Thorsborne i Vinegrad (2014), i se sustenta en els principis que proposa B. Hopkins (2004, 2009, 2011) i els valors i les característiques dels processos restauratius responsius que ja defineix Zehr (1990 i 2003). L'enfocament s'inspira també en les propostes originals de McCold i Wachtel (2003) i Jean Schmitz (2018). I, a la vegada, integra la provenció desenvolupada per l'Escola Cultura de Pau de la UAB (Barbeito et al., 2021 i Caireta, s.d.), tots aquests elements és el que el fan específic i propi.

A més a més, l'enfocament, està en constant revisió i avaluació i es nodreix de totes les experiències de centre i dels professionals que el desenvolupen i persones que l'experiencien (alumnat, famílies, PAS i professionals). En síntesi, es va concretant de la següent manera:

L'ERG és un marc per a la gestió de la convivència que es fonamenta en els valors i principis de la Justícia Restaurativa i la pau positiva: el respecte, la inclusió, la participació i l'honestedat.

La Justícia Restaurativa neix com un nou paradigma a finals dels anys 80 del S. XX. Aporta una nova mirada cap al fet delictiu que se centra en la reparació del dany i no en la vulneració de la norma, i es fonamenta en un valor de base: el respecte a totes les persones afectades i implicades en el fet ocorregut.

L'enfocament restauratiu global va més enllà de la reparació (tot i que també la

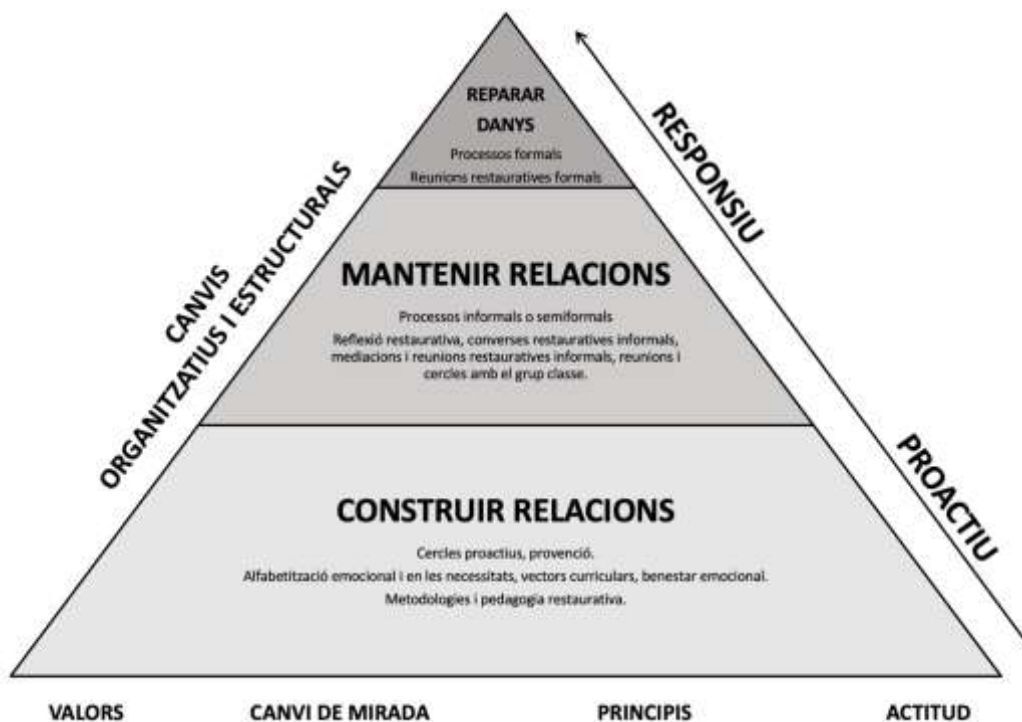
inclou) i aporta metodologies específiques per **construir relacions** (cercles de paraula), promou el desenvolupament de competències relacionals i habilitats de pau (la comunicació no violenta i l'escolta restaurativa), pràctiques responsives informals (converses restauratives i reunions restauratives informals) per **mantenir relacions** i facilitar la superació de models de gestió relacional fonamentats en el domini-submissió i el control. I, òbviament, aporta processos específics per a la gestió restaurativa de situacions en què s'ha generat un dany i, per tant, per **reparar**.

L'enfocament restauratiu impacta en la cultura de la comunitat que l'acull (model, valors i normes) promovent la cura relacional, la superació de totes les violències (culturals, estructurals i directes), la reparació i la cultura de pau. L'enfocament implica una nova mirada cap a les conductes, els incidents i el conflicte i a la vegada aporta processos que requereixen una capacitació per a dur-los a terme.

La globalitat de l'enfocament posa el focus en la transformació i la responsabilitat de la comunitat educativa en ser motor de canvi sobre la manera de fer en el centre educatiu (cultura restaurativa: *aquí fem les coses així!*) i respon a la necessitat d'abraçar conjuntament les habilitats de pau (la comunicació no violenta i l'escolta restaurativa), la creació de comunitat, el manteniment de les relacions i la reparació del dany (pràctiques responsives restauratives).

Com hem dit, el model es va construir des del curs 2018/2019 amb els primers dossiers per a la formació i les revisions i actualitzacions que es van fer amb diferents agents (grup de treball, pilotatge, avaluació, etc.) i és concreta, definitivament el juliol del 2023, quan es publica *El petit manual de l'ERG* (Alberti, M., González, E., Tolosa, M H., 2023a).

Aquest manual s'organitza en quatre dossiers que inclouen una explicació de les idees que fonament l'enfocament, aspectes tècnics i metodològics sobre els cercles proactius, les habilitats de pau i els processos responsius i es representa amb aquesta piràmide:

Gràfic 1. Elements constitutius de l'ERG desplegat a l'àmbit educatiu a Catalunya.

Pel que fa a la part responsiva, l'ERG inclou diferents processos que es diferencien de la mediació en el fet que parteixen del reconeixement del dany i impliquen una reparació. Tal com diu el mateix Zehr (2004 i 2010), tot i que tots dos processos són voluntaris, la mediació parteix d'una "igualtat moral" de les parts en la responsabilitat dels fets. En canvi, un procés restauratiu, respon a una situació en la qual algú ha generat un dany a un altre, i, per tant, hi ha desequilibri moral. Per això, el procés restauratiu és estructurat i proposa una tècnica específica, un context i un llenguatge adreçats distintivament a parlar dels comportaments que han generat un dany o afectació i cercar vies reparació.

Un altre element a destacar és la concreció del que s'entén per convivència positiva, influenciada per tot l'històric de l'impuls de la convivència a Catalunya que ja incorpora l'ERG i la cultura de pau positiva, i s'inspira en el Decret de La Rioja (Decreto 31/2022, de 1 de junio), que comprèn, de manera molt clara, l'element proactiu.

Així, es defineix la convivència positiva com aquella que es construeix dia a dia promovent i facilitant, en el si de qualsevol comunitat, relacions (amb un mateix/a, amb els altres i amb l'entorn) fonamentades en la cura mútua, el respecte als drets humans i la dignitat humana, i, fomentant, per tant, la pau positiva.

L'eix principal per a la promoció de la convivència positiva és l'ERG, això implica que impregna tot el Projecte de Centre, promou canvis estructurals i organitzacionals, s'insereix en el Projecte de Convivència, en les Normes

d'Organització i Funcionament de Centre (NOFC), en els Plans d'Acció Tutorial i en el desplegament dels vectors curriculars, en les metodologies i pedagogies.

Vist així, el que es facilita és un canvi de cultura pel que fa a la gestió de les relacions, els conflictes i incidents i és aleshores quan “les coses es poden començar a fer de manera diferent, de manera restaurativa”. I així és com ho expressen centres que ja fa uns anys que estan desplegant la restaurativa, per exemple: l'Institut Can Periquet a Palau Solità i Plegaments, l'Institut Turó d'en Baldiri a Teià o l'escola Àgora a Barcelona[3].

La formació de persones formadores en ERG.

Per poder oferir assessoraments ER i ERME a centres el Servei Escola i Famílies ha de dotar-se, primer, d'un equip de persones formadores. Per a aquesta capacitació s'estableix una col·laboració amb la Universitat de Barcelona des del curs 2020/21 que organitza les capacitacions a través de l'Institut de Desenvolupament Professional (IDP-UB).

Actualment, el Departament d'Educació compta amb un total de 118 persones formadores en l'ERG capacitades per l'IDP-UB per assessorar els centres amb el programa "En Cercle".

L'assessorament a centres.

El desplegament de les formacions ER i ERME es dissenya per tal que arribi a tot el territori català i s'inicia el curs 2020/21 amb un pilotatge a 18 centres. Val a dir que aquest pilotatge es realitza amb formacions no presencials a través d'entorns virtuals a causa de la COVID. Aquest fet va suposar que s'haguessin d'adaptar programa i materials a aquest entorn.

L'assessorament facilita l'elaboració de projectes restauratius orientats a la transformació dels centres educatius posant al centre les necessitats de l'alumnat i tota la comunitat, promovent el benestar relacional i emocional, la provenció, la incorporació de metodologies proactives per la creació de grup, la capacitació en habilitats de pau, i la implementació en processos restauratius responsius informals o semiformals per a la gestió positiva d'incidents i conflictes.

El programa promou la sensibilització i, per tant, qüestiona creences i ofereix una nova mirada cap a la gestió de la convivència, els incidents i el conflicte i, a la vegada, aporta estratègies específiques per poder intervenir en coherència a aquesta nova mirada. És capacitador pel que fa a: competències de facilitació de cercles proactius, desenvolupament d'habilitats de pau (comunicació no violenta i escolta restaurativa) i facilitació de processos restauratius informals.

Aquesta formació no capacita en la facilitació de processos restauratius en situacions de falta greu i que hagin ocasionat, per tant, un dany greu.

Això no vol dir que es pensi que les pràctiques restauratives responsives no són adients per gestionar aquestes situacions. Ans al contrari, els processos restauratius

responsius poden donar respostes a les situacions en les quals hi ha hagut un dany i, de fet, són els adients per poder treballar des de la responsabilització i la reparació del dany. Ja sabem que el seu origen és l'àmbit penal, i per això s'utilitzen.

En definitiva, els assessoraments ER i ERME promouen:

- Un canvi de mirada i un qüestionament de les creences de base pel que fa a la gestió de la convivència.
- La capacitació per la facilitació de cercles proactius, el desenvolupament de les habilitats de pau i la capacitació en la facilitació de processos restauratius responsius informals o semiformals en tots i totes les professionals que hi participen (idealment tots i totes les professionals del centre).
- Finalment, aporta recursos per a una primera concreció d'un pla d'acció per al desenvolupament de l'ERG al centre.

Aquest assessorament està alineat amb:

- La proposta que es fa en el document del grup impulsor de mesures de millores educatives com a resposta als resultats de l'informe PISA fet enguany, amb l'objectiu d'assegurar les condicions de benestar de tots els membres de la comunitat educativa per afavorir els processos d'ensenyament i aprenentatge des de la corresponsabilitat. En el seu apartat 3.2.6 (p. 57), com una actuació a mitjà termini, es propugna proporcionar al professorat formació en gestió emocional, prevenció i gestió de conflictes i pràctiques restauratives (Departament d'Educació, 2024).
- La concreció de les competències transversals, en concret, la competència personal, social i d'aprendre a aprendre (CPSAA), refereix en les orientacions metodològiques, que:

Respecte a les pràctiques restauratives, és recomanable que la persona facilitadora s'hagi format explícitament en aquestes, especialment per dur a terme els cercles restauratius i les pràctiques responsives, ja que requereixen una planificació i un treball previ particular (p. 19. Departament d'Educació, 2024a).

- El Decret 175/2022, de 27 de setembre, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació bàsica concreta aspectes relacionats directament amb el desplegament de l'ERG. Així, en relació amb els vectors, s'esmenta la importància del benestar emocional, l'educació en valors, la gestió positiva dels conflictes i la igualtat de tracte. En l'article 13 concreta que els centres educatius han de planificar i portar a la pràctica, de forma continuada, estratègies i actuacions per potenciar la igualtat d'oportunitats i sensibilitzar la comunitat educativa envers aspectes com (...) els hàbits i valors relacionats amb l'educació per la pau i la gestió de conflictes des de l'enfocament restauratiu (...).

A més a més, pel que fa al desplegament dels assessoraments i el programa, a cada Servei Territorial hi ha un equip referent que desplega el programa ERG i fa d'enllaç amb els centres educatius.

Quantitativament, val a destacar que des del curs 2020/21 al curs 2022/23 s'han assessorat 154 centres (tal com podeu veure en la taula 1[4]), i s'han format 2.604 docents.

Aquest curs, 2023/24, estan rebent assessorament 91 centres i encara no tenim una dada exacta de docents, però es calcula al voltant de 1.512 professionals formats.

Taula 1. Formacions realitzades des del curs 2020/21 al 2022/23.

	SERVEIS TERRITORIALS	ERG 2020/2021	ERG 2021/2022	ERG 2022/2023	ERG TOTAL
1	Alt Pirineu i Aran	1	0	2	3
2	Baix Llobregat	1	7	6	14
3	Barcelonès	3	5	5	13
4	Catalunya Central	0	7	4	11
5	Girona	2	8	9	19
6	Lleida	1	7	7	15
7	Maresme - Vallès Oriental	2	8	10	20
8	Penedès	1	5	2	8
9	Tarragona	0	1	2	3
10	Terres de l'Ebre	2	5	6	13
11	Vallès Occidental	3	6	5	14
12	Consorti d'Educació de Barcelona	2	8	11	21
	TOTALS	18	67	69	154

Com es veu a continuació (taula 2), si desagreguem les dades per nivells educatius, veiem que:

- S'han format, 72 centres d'Educació Primària (EP),
- 16 Instituts Escola (IE) i

- 66 Instituts, dels quals 34 són d'Educació Secundària Obligatòria (ESO) i Batxillerat (BAT), 28 inclouen a més a més de l'ESO i el BAT, la Formació Professional (FP) i, 4 centres són exclusivament d'FP.

Taula 2. Nombre de centres formats per nivell educatiu i curs.

	EP	ESO + BAT	IE	ESO + FP/BAT	Únicament FP
2020-2021	7	5	1	5	0
2021-2022	27	16	10	13	1
2022-2023	38	13	5	10	3
TOTALS	72	34	16	28	4

Finalment, en la taula 3, mostrem les dades dels centres assessorats agrupats segons el nivell de complexitat. Del total, 154 centres, 57 centres tenen un nivell de complexitat molt alt o alt.

Taula 3. Nombre de centres formats segons nivell de complexitat.

	Molt alta	Alta	Mitjan a alta	Mitjan a baixa	Baixa
2020-2021	2	5	5	2	4
2021-2022	12	15	20	15	5
2022-2023	6	17	16	20	10
TOTALS	20	37	41	37	19

Amb la certesa que la formació és l'inici del canvi, no el final, i per facilitar recursos d'acompanyament al desplegament de l'ERG als centres, el curs 2021/22 es crea la primera Xarxa de Centres ERG (en endavant, XERG) que persegueix els següents objectius:

- Compartir i intercanviar projectes, experiències i metodologies en el desplegament pràctic de l'enfocament restauratiu global.
- Enriquir el potencial de cada centre amb les aportacions col·lectives.
- Facilitar el coneixement d'experiències de referència en ERG i potenciar

l'autoaprenentatge en xarxa.

Actualment, hi ha 47 centres que participen en la XERG. La participació implica trobades formatives mensuals per territori, i una trobada global anual (Departament d'Educació, 2023a).

L'avaluació del programa ERG.

Per tal d'avaluar la implementació del programa ERG, es fa l'encàrrec al Dr. Terence Bevington, expert internacional en avaluació i pràctiques restauratives, que du a terme una avaluació independent (Bevington, T., 2023).

En aquesta avaluació s'analitza el funcionament dels quatre elements constitutius del Programa ERG fins al moment, que són: la formació i capacitació de les persones formadores, l'assessorament als centres educatius, la creació i desplegament de la XERG i la formació i coordinació dels equips de serveis educatius.

En síntesi, les conclusions de l'avaluació són les següents: el Programa ERG ha estat dissenyat i promogut com una filosofia amb metodologia capaç de donar una resposta educativa, inclusiva i positiva a les necessitats actuals i reals dels centres escolars per contribuir a una convivència positiva i activa, i a una cultura de pau. Hi ha evidències que mostren un alt nivell de satisfacció en cadascun dels diferents elements avaluats: capacitació, formació i desplegament del programa ERG, segons les persones participants.

L'avaluació presenta les següents recomanacions:

- Sensibilitzar els centres abans de concretar l'assessorament.
- Facilitar un acompanyament posterior a l'assessorament, a més a més de continuar amb la XERG.
- No restringir la formació en ERG a un nombre determinat de professionals i ampliar-la a diferents sectors de la comunitat educativa (famílies, PAS, alumnat i altres professionals)
- Avaluar el programa de manera contínua i avaluar l'impacte de desplegament de l'ERG als centres.
- Ser curiosos amb la formació de persones formadores: valorar si cal fer dos cicles formatius, una capacitació en l'ERG i l'altre de formació de formadors.
- Ser coherents amb el tractament i cura de centres i persones formadores, és a dir: vetllar perquè s'apliquin els mateixos principis i pràctiques que es reclamen al programa.
- Elaborar un mapa d'actors que promouen la restaurativa a Catalunya (altres entitats, empreses o organitzacions), coordinar-se i sumar esforços.

A finals del curs 2022/23, tenint en compte les recomanacions i propostes de l'informe citat, es defineixen dues noves accions estratègiques:

- **L'assessorament als membres dels Equips d'Assessorament Psicopedagògic** (en endavant, EAP). Durant l'últim trimestre del 22-23 es fa un pilotatge i es munta un grup de treball per adaptar els materials i aquest curs, 23-24, amb la

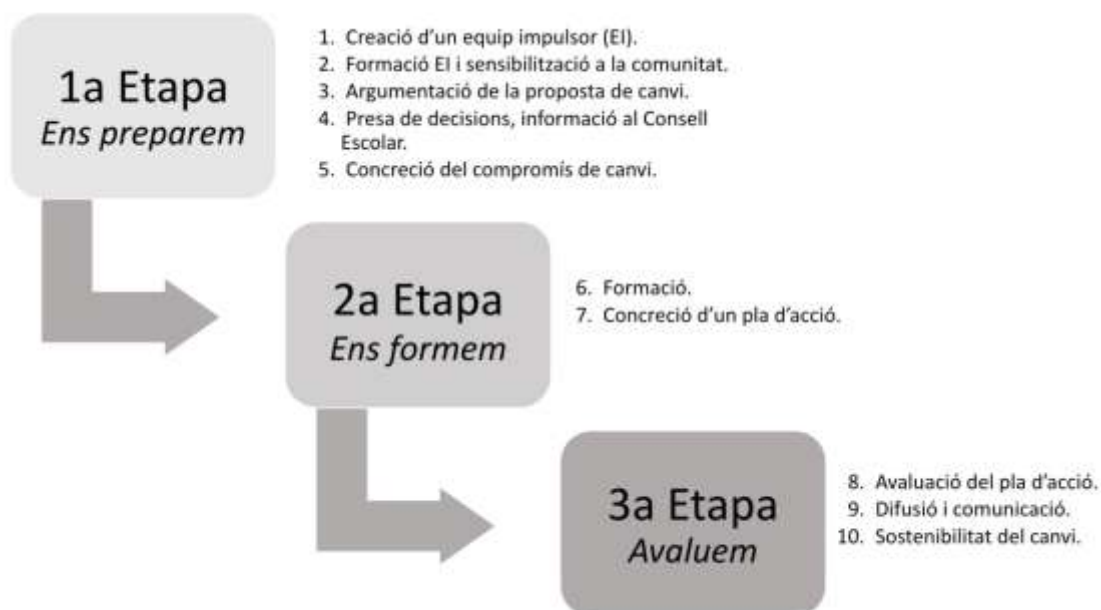
coordinació del Servei d'Inclusiva, hi ha 14 formacions de diferents EAP agrupats per cada servei territorial.

- La creació del **Programa d'Innovació en ERG** (en endavant, PINNERG) que es publica en la Resolució EDU/653/2023, de 27 de febrer, on s'especifica que té una durada de tres cursos acadèmics amb les següents fases a realitzar en cada curs:
  - Fase 1. Acompanyament de l'equip impulsor i formació al claustre. Elaboració del Pla d'Acció ERG.
  - Fase 2. Implementació de les actuacions planificades.
  - Fase 3. Finalització de la intervenció: lliurament de la memòria, avaluació, consolidació i transferència.

Les persones assessores del PINNERG disposen d'una guia per a facilitar el desplegament del programa als centres, fonamentada en la teoria del canvi (Kotter, 2007, 2012; Thorsborne, M. i Blood, P., 2012) que inclou 3 etapes i 10 passes, tal com podeu veure en el gràfic 1.

La guia (Albertí, M., González, E., Tolosa, M.H., 2023) neix per donar resposta a la necessitat dels centres de disposar de recursos de suport per a desplegar l'ERG. També per sensibilitzar el claustre i, molt especialment, els docents que s'incorporen en un centre on ja s'ha iniciat el canvi.

La intenció final de la guia és la d'acompanyar el canvi de paradigma i facilitar totes les eines possibles per fer-ho. Conté, per exemple, una eina d'avaluació del nivell de desplegament de l'ERG al centre, recursos de sensibilització i informació, i un model de pla d'acció, entre altres recursos.

Gràfic 2. Estructura de la Guia per al desplegament de l'enfocament restauratiu global fonamentada en la teoria del canvi (adaptació pròpia).

Actualment (curs 2023/24), hi ha 36 centres que han iniciat el desplegament del PINNERG que es distribueixen al territori tal com podeu veure en la taula 4.

Taula 4. Centres PINNERG i la seva distribució territorial

Nom Servei Territorial	Nombre centres PINNERG
Alt Pirineu i Aran	1
Baix Llobregat	4
Barcelonès	0
Catalunya Central	3
Girona	3
Lleida	7
Maresme - Vallès Oriental	5
Penedès	2
Tarragona	0
Terres de l'Ebre	5
Vallès Occidental	3
Consorci d'Educació de Barcelona	3
Total	36

Fins ara hem descrit la concreció de l'ERG i el seu desplegament promogut des del Servei d'Escola i Famílies de Departament d'Educació. Ara bé, a Catalunya hi ha altres serveis o direccions dins del mateix Departament d'Educació, que també el promouen. Per exemple, la Direcció d'Alumnat, o altres, com el Consorci d'Educació de Barcelona, la Diputació de Barcelona, o administracions locals (Hospitalet, Sant Boi, el Prat de Llobregat, Sabadell, Santa Coloma de Gramenet). Aquests altres models i enfocaments a vegades són molt similars a l'ERG perquè s'hi inspiren, però d'altres són específics. A continuació fem una relació dels que coneixem, aquesta relació no pretén ser exhaustiva, però sí que cerca fer una fotografia més àmplia del desplegament de la restaurativa a l'àmbit educatiu a Catalunya.

El Departament d'Educació

Protocol d'actuació davant qualsevol tipus de violència en l'àmbit educatiu.

Com és sabut, aquest curs 2023/24 s'ha publicat el nou *Protocol d'actuació davant qualsevol tipus de violència en l'àmbit educatiu* (Departament d'Educació, 2023), que substitueix els protocols anteriors (d'assetjament i ciberassetjament, d'assetjament a persones LGBTI, de violència masclista entre l'alumnat, de conductes d'odi i discriminació) perquè els inclou.

El protocol s'aplica a totes les formes de violència que pugui estar vivint l'alumnat dins de l'àmbit educatiu exercida per alumnat, sigui major o menor de 18 anys.

No inclou la violència exercida per l'alumnat a professorat o personal no docent (que es regula amb el Procediment d'intervenció en cas de faltes greument perjudicials per a la convivència, Departament d'Educació, 2023b) o situacions de violència entre professorat o personal no docent (que es regulen amb els protocols vigents d'acció pública) o les violències exercides des d'adults (siguin del centre o de fora del centre) vers la infància o adolescència (que es regulen en el Protocol d'actuació en situacions de maltractament infantil i adolescent en l'àmbit educatiu, Departament d'Educació, s/d).

Certament, ja trobàvem referències pràctiques restauratives en protocols anteriors, ara bé, en aquest protocol es consolida la inclusió de l'ERG, no només en la part responsiva, com a pràctiques restauratives responsives, sinó que es proposa de manera transversal a tots els nivells que comprèn el protocol:

- **Mirada**

El protocol integra la mirada de l'ERG. Destaca la importància de les relacions per al benestar emocional, la creació de comunitat, la resolució de conflictes, la prevenció i reparació de danys, si n'hi ha. En definitiva, se centra a cuidar les persones, les relacions i, si cal, quan hi ha un dany oferir processos que incloguin la reparació.

- **Prevenció**

Es proposa un treball des de la prevenció, que inclou: la provenció, la sensibilització i l'observació conscient (que implica una formació i sensibilització de la comunitat per poder identificar les violències).

- **Intervenció:**

1. Per gestionar les conductes contràries a la convivència es proposa abordar-les des de les Normes d'Organització i Funcionament de Centre (NOFC), el Projecte de Convivència i l'acció tutorial amb el suport de la Unitat de Suport i Convivència Escolar, si és necessari.
2. Per gestionar les faltes greument perjudicials per a la convivència es proposa la creació d'un equip de valoració (inspecció, Unitat de Suport a l'Alumnat en situació de violència, USAV i l'Equip d'Assessorament

Psicopedagògic, EAP) que juntament amb la direcció acaba amb una valoració que es comunica als infants i les famílies.

En aquestes situacions, la intervenció educativa integra les següents fases:

1. Mesures d'urgència.
2. Protecció de l'alumne/a.
3. Concreció d'actuacions educatives.
- 4. Reconeixement, acceptació i reparació del dany.**
- 5. Pràctiques restauratives.**
6. Seguiment i tancament del cas.

La responsabilització, el reconeixement i la reparació del dany són les característiques dels processos restauratius responsius que permeten que es puguin utilitzar en situacions de violència on hi ha un desequilibri moral, com diu Zehr (2004, 2010) i un dany. Per tal que aquestes característiques es donin, el paradigma restauratiu es dota d'un marc i de processos específics estructurats en unes fases concretes, amb eines i tècniques que despleguen persones facilitadores expertes i formades per a poder-ho fer.

D'aquesta manera, per esmenar els danys cal:

- Centrar-se en els danys i les necessitats.
- Atendre les responsabilitats.
- Involucrar totes les persones implicades, les que han comès la falta o la conducta violenta, les que l'han patit, i les persones de la comunitat.
- Utilitzar processos inclusius i col·laboratius estructurats i facilitats per una persona experta.
- Treballar des del respecte a totes les persones. (Zehr, 2003).

Un procés restauratiu responsiu hauria de tenir aquestes característiques:

1. Totes les persones implicades i afectades en una situació (professorat, infants/joves, família, quan sigui apropiat) es comprometen en la resolució d'allò que els afecta i en la identificació del dany i de què necessiten per tirar endavant i posar les coses al seu lloc (reparar).
2. Tothom (professorat, infants i joves, famílies) té l'oportunitat d'explicar la seva història i ser escoltat, i identificar pensaments, emocions, afectació i necessitats.
3. A la persona que ha fet alguna cosa "malament" se li dona l'oportunitat d'esmenar l'error i posar les coses al seu lloc (reparar).
4. A la persona que ha estat perjudicada se li dona la paraula perquè digui què necessita per ser i sentir-se reparada.
5. Les oportunitats per entendre, reflexionar i aprendre de l'experiència des del respecte són creades per les persones que participen en el procés.
6. El diàleg és estructurat, el procés participatiu i voluntari.
7. La reparació de les relacions i la comunitat és prioritari.
8. Hi ha un sentit de responsabilitat col·lectiva. (Thorsborne i Vinegrad, 2014)

Un procés restauratiu no és assegurar a parlar sense més ni més (sí que es parla però de manera estructurada) i tampoc no implica escapolir-se de la responsabilitat de reparar.

Un procés restauratiu implica que hi hagi: reconeixement, responsabilització, i reparació, per tant, requereix esforç i dedicació. Una pràctica restaurativa tampoc no és un procés de mediació (un mètode fantàstic per gestionar conflictes on no hi ha un desequilibri moral). Per tot això, cal ser molt curosos a l'hora de transmetre què és i quines característiques té per evitar confondre-ho amb altres models de gestió relacional (el model permissiu o negligent) i amb altres mètodes alternatius resolució de conflictes (els coneguts ADR).

En síntesi, el protocol incorpora l'ERG en totes les seves vessants, com a canvi de mirada, per a desplegar la provenció, la creació de comunitat i la millora del sentiment de pertinença i també per mantenir relacions i, si cal, per reparar danys. Com hem vist, en la fase d'intervenció es poden dur a terme pràctiques restauratives responsives, per tant, es posa en evidència la necessitat de tenir perfils professionals formats per dur-les a terme.

La formació de la persona Coordinadora de Coeducació, Convivència i Benestar.

El Departament d'Educació el curs 2023/24, crea la figura de la persona Coordinadora de Coeducació, Convivència i Benestar de l'Alumnat (en endavant, COCOBE) per donar compliment al que estableix la LOPIVI (Llei Orgànica 8/2021, de 4 de juny, de protecció integral a la infància i l'adolescència davant de la violència).

Per al desplegament, impulsat per la Direcció General de l'Alumnat, s'ha realitzat una formació a aquestes professionals que ha inclòs els següents mòduls: conceptualització i marc legal, coeducació, convivència positiva, violències i, finalment, benestar emocional.

L'ERG es presenta com a eix transversal de la convivència positiva, en els tres nivells anteriorment citats:

- **Construir relacions**, per promoure el desplegament de la provenció: el coneixement mutu, l'estima, la confiança, la participació i la cooperació, el sentiment de pertinença i el sentiment de comunitat (cercles proactius).
- **Mantenir relacions** per facilitar el desenvolupament de competències relacionals i habilitats de pau (la comunicació no-violenta i l'escolta restaurativa) i pràctiques responsives informals (converses i reunions restauratives informals), curoses amb les persones i les seves necessitats.
- **Reparar relacions i danys** per superar la punició i optar per processos inclusius, reparadors i respectuosos amb les persones; s'han de desenvolupar en funció de la gravetat, de manera que poden ser molt formals (reunions restauratives formals).

Un dels elements a tenir en compte de la incorporació de l'ERG en la formació de

la COCOBE és que es relaciona directament l'enfocament amb la LOPIVI i que el marc que ofereix l'ERG és adient per desplegar la llei, ja que ambdós promouen: la superació i erradicació de les violències, la cultura de pau, la provenció pel que fa al conflicte i, la prevenció pel que fa a les violències, una mirada global i integral que interpel·la tota la comunitat (responsabilitza a tota la comunitat per a l'erradicació de les violències i la promoció del benestar i el bon tracte), la participació de l'infant i adolescent en tot allò que l'ocupa i el bon tracte com a element protector de les violències.

El Consorci d'Educació de Barcelona

En el marc del Pla de Barris de l'Ajuntament de Barcelona 2017/20 i 2021/24 es desenvolupa el projecte “*De l'equip docent a l'equip educatiu: incorporació de perfils professionals a les escoles*” impulsat des del Consorci d'Educació de Barcelona (en endavant, CEB). El seu objectiu és garantir l'atenció global d'infants i famílies i facilitar el treball conjunt entre professionals dels àmbits educatiu, social i psicològic que formaran l'equip educatiu, sumant diferents perfils professionals al de docent (Gorostiza et al., 2019). Un d'aquests perfils és el dels professionals del Servei d'Assessorament i Acompanyament emocional (en endavant, SSAE) que el formen inicialment 20 professionals (actualment són uns 40) que té l'objectiu de promoure el desenvolupament de competències socioemocionals i un clima de convivència que faciliti el rendiment acadèmic. El SSAE és gestionat per la Fundació Privada Centre d'Higiene Mental les Corts (FPCHMLC) i s'inicia el 2017/18, des del primer moment es considera adient considerar l'ERG com la línia d'intervenció estratègica del SSAE.

Així doncs, durant els cursos 2017/18 i 2018-19 es forma l'equip SSAE en l'ERG amb la Dra. Mònica Albertí i la Dra. Belinda Hopkins, i es fa un acompanyament de l'equip per a la implementació de les pràctiques als centres on desenvolupen la seva feina.

Durant el curs 2019/20 l'equip SSAE dissenya un pla de formació, fonamentat en la formació rebuda, anomenat *Fem Cercles, Cuidem les Relacions* per als equips educatius del Pla de Barris que ho demanin i que disposin d'un membre de l'equip SSAE.

De l'avaluació d'aquestes formacions (Mas-Exposito, et al., 2021) es conclou que hi ha un alt grau de satisfacció i transferència de les pràctiques i processos treballats, i, a la vegada, un encaix entre els continguts de la formació i les necessitats dels centres educatius, especialment els centres d'alta complexitat que formen part del Pla de Barris, de disposar de recursos per millorar la gestió de les relacions, conflictes i incidents.

També es valora la implementació de cercles restauratius proactius per part del SSAE i la seva incorporació en els centres on es desenvolupa el servei (Mas-Exposito, et al., 2022a) i els resultats apunten que, duts a terme en els grups aula, faciliten el coneixement mutu, permeten treballar competències socioemocionals, i que per al seu

desplegament és important la implicació i participació dels tutors i tutores, la flexibilitat en la implementació i la capacitació per a dur-los a terme.

A més a més, des del curs 2018/19 el CEB va donant lloc a la restaurativa en diferents jornades, inauguracions de cursos acadèmics i per acompanyar determinats serveis. Enguany, per exemple, s'està realitzant una formació en restaurativa a les persones professionals tècniques dels EAP referents d'assetjament entre iguals i de la figura de la coordinadora de Coeducació, Convivència i Benestar (COCOBE).

La **Diputació de Barcelona** des del curs 2020/21 ofereix formacions en l'ERG a tècnics municipals dels serveis relacionats amb la convivència i dels serveis de mediació i això es tradueix en el fet que cada vegada hi hagi més experiències i projectes per al desplegament de la restaurativa en el si de diferents municipis i en les escoles i instituts que hi pertanyen. Per exemple, aquest curs (2023/24) s'està fent una sensibilització en l'ERG a totes les escoles i instituts de la comarca de l'Anoia a través del seu Consell Comarcal, que acull el servei de mediació i que lidera el projecte.

L'Hospitalet de Llobregat disposa, des d'octubre de 2020, d'un projecte per la promoció de la restaurativa a les escoles i instituts del municipi. El projecte —impulsat per les àrees municipals d'Educació, Innovació i Cultura, i Convivència i Seguretat, amb la col·laboració del Centre de Recursos Pedagògics— el desenvolupa l'Associació Tésera Mediació. El mes de gener del 2021 es crea la xarxa de centres restauratius que es troba anyalment. Actualment, formen part de la Xarxa 24 centres: 13 escoles, 2 instituts escola i 9 instituts.

El **Servei de Mediació Comunitària de Sabadell** des de l'any 2015 ha desenvolupat un model propi i restauratiu per a l'abordatge de l'assetjament escolar que aquest any ha estat guardonat amb el Premi ADR del Departament de Justícia, en la categoria B, que reconeix la millor pràctica en mediació impulsada per l'Administració local i les entitats de Catalunya (Equip tècnic del Servei de Mediació de Sabadell, 2018 i Servei de Convivència, Desenvolupament Comunitari i Civisme, 2013).

A **Santa Coloma de Gramenet**, el Servei de Convivència, Desenvolupament Comunitari i Civisme, des del curs passat 2022/23, lidera un projecte global per al desplegament de l'enfocament restauratiu a tot el municipi[5]. A més a més, disposa d'una xarxa de centres per la convivència que des del curs 2020/21 incorpora la restaurativa, per exemple, amb la participació de l'INS Puig de Castellar a la formació ERME i diferents tastets de restaurativa fets pel Centre de Recursos Pedagògics (CRP), també es forma l'INS La Bastida. També, en el marc del projecte més general, es forma a tècnics de diferents serveis municipals i docents, a l'escola d'estiu de la UB.

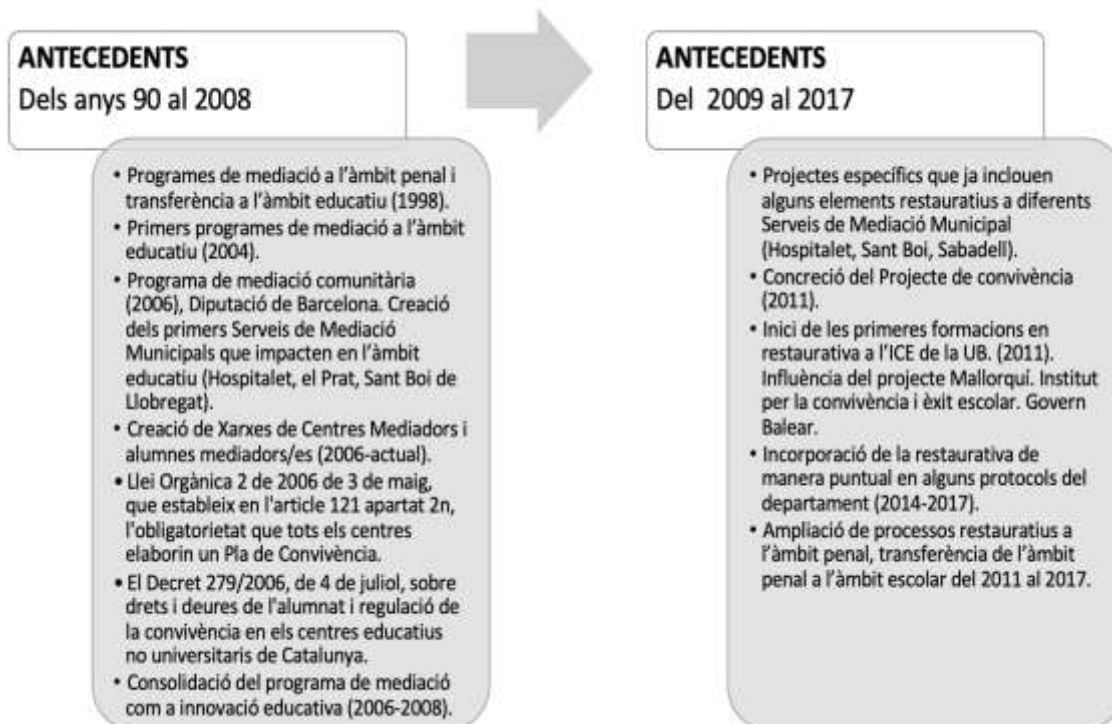
De fet, constatem que l'Institut de Desenvolupament Professional de la UB promou la formació en restaurativa per a professionals de l'àmbit de l'educació, de manera primerenca, a partir del 2011.

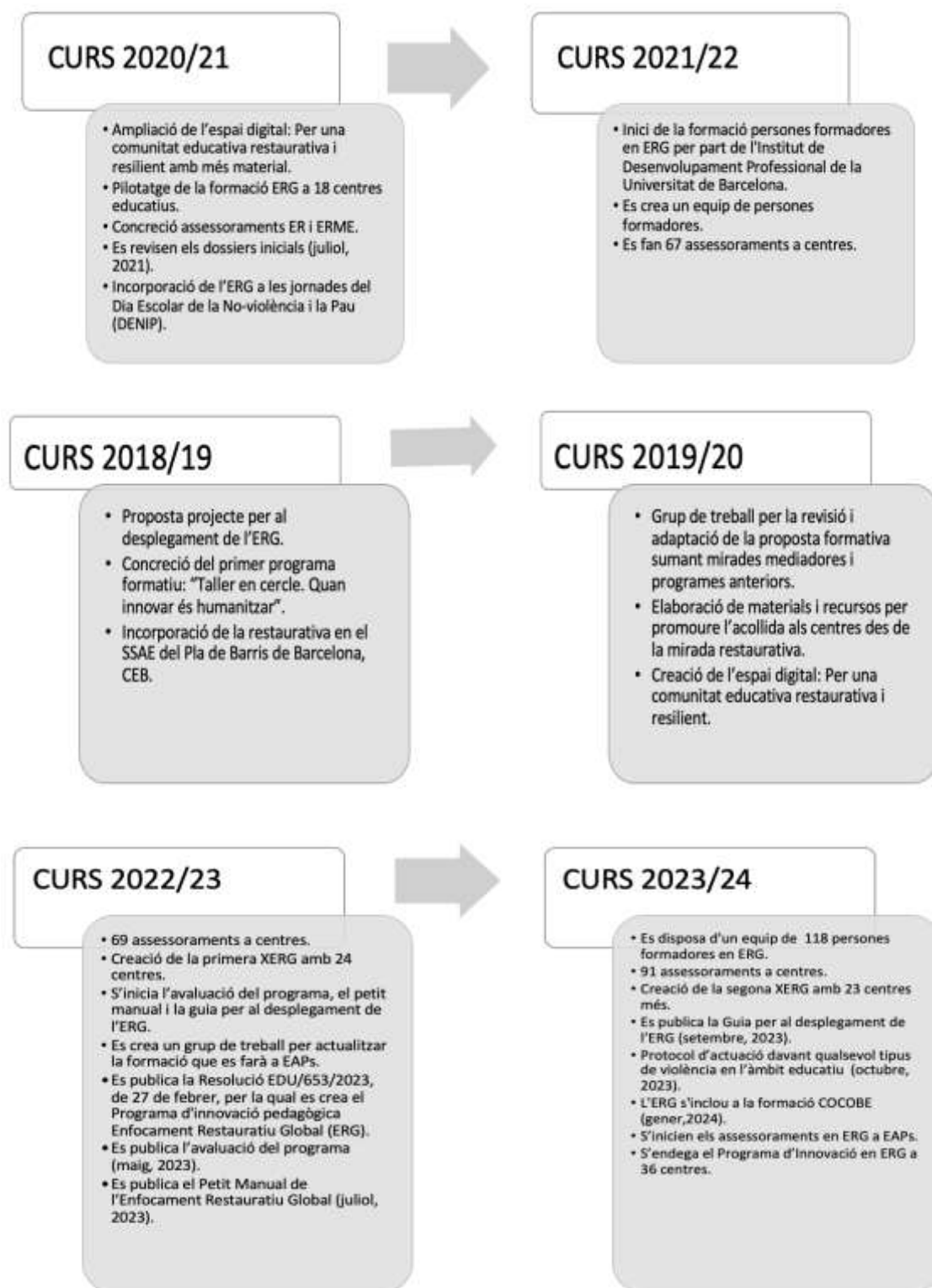
Finalment, voldríem dir que hi ha altres municipis, com el Prat de Llobregat i Sant Boi de Llobregat que van promovent la restaurativa des del Servei de Mediació. Per exemple, en l'edició de 2022, l'Ajuntament de Sant Boi va guanyar el premi ADR de

Departament de Justícia, amb el programa: Irrupció restaurativa: creació d'aules immunològiques davant el bullying (Equip tècnic, servei de convivència, Ajuntament de Sant Boi, s/d).

Cronologia del desenvolupament de l'ERG a l'àmbit educatiu a Catalunya

Per clarificar el viatge fet, presentem, a continuació, una gràfica amb la cronologia dels esdeveniments que han tingut un impacte en el desplegament de l'ERG a l'àmbit educatiu. Hi afegim els antecedents que han facilitat el camí cap al canvi. Incorporarem el desenvolupament realitzat pel Servei d'Escola i Famílies del Departament d'Educació i, puntualment, afegim altres esdeveniments de l'àmbit local o comunitari amb el reconeixement de no exhaustivitat, per tant, està clar que quedaran pendents d'identificar i de visibilitzar més elements dels que ara incorporarem en la següent cronologia, així i tot, ens sembla adient facilitar la cronologia per tenir una primera foto dels esdeveniments i del moment actual. Perquè, potser ens hem de començar a creure allò que diu B. Hopkins cada vegada que la convidem: *El que està passant a Catalunya en l'àmbit educatiu i el desplegament de la restaurativa, no està passant enlloc més.*

Gràfic 3. Cronologia del desenvolupament de l'ERG a l'àmbit educatiu a Catalunya (2018-2024).

Propostes d'acció

1. Generar sinergies i sumar esforços per al desplegament de l'ERG en el si de la mateixa administració educativa.
2. Crear xarxa i combinar esforços des de diferents àmbits: educatiu, serveis socials, penal i comunitari. Per exemple, Departament de Justícia, la Comissió interdepartamental de mediació i resolució alternativa de conflictes, etc.
3. Avaluar l'impacte del Programa ERG.
4. Fomentar la formació bàsica a diferents sectors de la comunitat educativa a més a més dels docents: famílies, PAS, alumnat i altres professionals.
5. Promoure el desplegament de la restaurativa en el si de l'administració no només en els centres educatius. Per facilitar, tal com proposa Bevington (2023), la coherència entre el tractament i cura de centres i persones formadores.
6. Proposar formacions de segon nivell que capacitin persones facilitadores de processos restauratius responsius per a situacions més greus, i que puguin posar en pràctica la proposta que es fa en el protocol d'actuació davant qualsevol tipus de violències en l'àmbit educatiu.
7. Establir un sistema d'estàndards de qualitat per a la formació en ERG, i proporcionar indicadors per avaluar el que seria un centre educatiu restauratiu.
8. Crear un sistema d'estàndards de qualitat per a la capacitació de persones facilitadores de processos restauratius (proactius i responsius, tant formals com semiformalis o informals), però, molt especialment, clarificar la capacitació de les persones facilitadores dels processos responsius formals.
9. Promoure un nou decret de convivència positiva en clau restaurativa que derogaria el Decret 279/2006 de Drets i Deures.
10. Tal com proposa Bevington (2023), elaborar un mapa d'actors que promouen la restaurativa a Catalunya (entitats, empreses o organitzacions), coordinar-se i sumar esforços.

Referències Bibliogràfiques

- Albertí, M. (2016). *Cap a una escola justa. La implementació de la justícia restaurativa en l'àmbit escolar*. Tesi doctoral. Consultable a:
<http://hdl.handle.net/10803/362361>
- Albertí, M. i Zabala, O. (2018). L'enfocament restauratiu global. De la teoria a la pràctica. Desplegament pilot a l'Institut Salvador Seguí. *Àmbits de Psicopedagogia i Orientació*. Núm. 49 (3a època) novembre 2018, 91-11. Consultable a: <https://ambitsaaf.cat/article/view/735>
- Albertí, M., González, E i Tolosa, M H. (2023). *Guia per al desplegament de l'enfocament restauratiu global. Cap a unes relacions amables i respectuoses*.

- Subdirecció General de Suport a les Famílies i a la Comunitat Educativa. Servei d'Escola i Famílies. Generalitat de Catalunya. Consultable a:
<https://xtec.gencat.cat/web/.content/centres/projeducatiu/convivencia/una-comunitat-educativa-restaurativa-i-resilient/guia-per-al-desplegament-erg/Guia-per-al-desplegament-ERG.pdf>
- Alberti, M., González, E., Tolosa, M. H. (2023a). *El petit manual de l'enfocament restauratiu global en l'àmbit educatiu. Dossiers 0 a 4*. Subdirecció General de Suport a les Famílies i a la Comunitat Educativa. Servei d'Escola i Famílies. Generalitat de Catalunya. Consultable a:
<https://educacio.gencat.cat/ca/departament/publicacions/monografies/manual-enfocament-restauratiu-global/index.html>
- Barbeito, C., Boada, E. i Caieta, M. (2021). *L'escala de provenció. Guia pràctica per abordar el conflicte amb perspectiva de gènere a l'aula universitària*. Bellaterra: Escola Cultura de Pau. Consultable a: https://escolapau.uab.cat/wp-content/uploads/2022/04/Provencio_CA.pdf
- Bevington, T. (2023). *Avaluació de la implementació del Programa Enfocament Restauratiu Global*. Generalitat de Catalunya. Departament d'Educació. Direcció General d'Atenció a la Família i Comunitat Educativa. Consultable a:
<https://educacio.gencat.cat/web/.content/home/departament/publicacions/colleccions/avaluacio-politiques-publicues/programa-enfocament-restauratiu-global/programa-erg.pdf>
- Caieta, M. (s.d). *Promoure la cultura de pau en entorns comunitaris, la provenció i les pràctiques restauratives com estratègies per teixir xarxes de relacions pacífiques*. Bellaterra: Escola de Cultura de Pau. Consultable a:
https://escolapau.uab.cat/wp-content/uploads/2022/07/Cultura_entorns.pdf
- Carrasco, S. (dir.), Villà, R., Ponferrada, M. i Casañas, E. (2010). La mediació en l'àmbit escolar. A P. Casanovas, J. Magre i M. E. Laurobra (dirs.), *Llibre Blanc de la Mediació a Catalunya* (pp. 437-515). Barcelona: Departament de Justícia. Generalitat de Catalunya.
- Decret 279/2006, de 4 de juliol, *sobre els drets i deures de l'alumnat i regulació de la convivència en els centres educatius no universitaris de Catalunya*. DOGC, 6 de juliol de 2006, núm. 4670, pp.30093-30099.
<https://portaljuridic.gencat.cat/eli/es-ct/d/2006/07/04/279>
- Decret 175/2022, de 27 de setembre, *d'ordenació dels ensenyaments de l'educació bàsica*.
<https://projectes.xtec.cat/nou-curriculum/educacio-basica/decret-educacio-basica/>
- Decreto 31/2022, de 1 de junio, *por el que se regula la convivencia en los centros educativos sostenidos con fondos públicos en la Comunidad Autónoma de La Rioja*. Boletín Oficial de la Rioja, núm. 106. Consultable a:
<https://www.larioja.org/edu-orden-academica/es/noticias-ordenacion-educativa/decreto-convivencia-centros-educativos-rioja.ficheros/1406482->

- Decreto%20de%20Convivencia%2020220603.pdf
- Departament d'Educació. (2024). *Mesures per millorar l'educació a Catalunya*.
<https://educacio.gencat.cat/web/.content/home/departament/publicacions/mesures-millorar-educacio-catalunya-grup-impulsor.pdf>
- Departament d'Educació (2024a). *Educació bàsica Competències transversals Competència personal, social i d'aprendre a aprendre (CPSAA)*.
<https://projectes.xtec.cat/nou-curriculum/wp-content/uploads/usu2072/2024/02/CPSAA.pdf>
- Departament d'Educació. (2023). *Memòria I Trobada XERG*. Servei d'Escola i Famílies. Direcció General d'Atenció a la Família i Comunitat Educativa. Departament d'Educació.
https://drive.google.com/file/d/18bpZtbL0jv5WNB-tG4HvG-7jny_JAzuc/view?usp=drive_link
- Dolowitz, D.P. i Marsh, D. (2000). *Learning from aboard: The Role of Policy Transfer in Contemporary Policy-Making*, Governance: An International Journal of Policy and Administration, VOL. 13, n.1, pp.5-24.
- Enfocament Restauratiu Global. Canal YouTube.
<https://www.youtube.com/@enfocamentrestauratiuglobal>
- Equip tècnic del Servei de Mediació de Sabadell (2018). Mediación Reparadora en casos de acoso escolar. *Revista Convives*, núm. 21. p. 55-61. Consultable a:
https://drive.google.com/file/d/11_8HHHq28BmmIaV_rusCUIaxEV7rqJhx/view
- Gorostiza, G., Comas, M., Escoin, J., Vera, A., González Tavorai, Y., Esclapés, E., Cugat, M. i Albertí, M. (2019). Ocupar-se del benestar dels infants. Una prioritat dels equips educatius de la ciutat de Barcelona. *Àmbits de psicopedagogia i Orientació*. Núm. 50 (3a època) maig 2019 p. 156-172.
<https://doi.org/10.32093/ambits.v0i50.1227>
- Guardiola, M.J., Albertí, M., Casado, C. i Susanne, G. (2012). Conferencing: Origen, transferencia y adaptación. A J. Tamarit (coord.), *La justicia restaurativa: desarrollo y aplicaciones* (pp. 237-267). Granada: Comares.
- Guardiola, M.J., Albertí, M., Casado, C., Susanne, G. i Martins, S. (2011). *És el conferencing una eina útil per als programes de mediació a l'àmbit penal del Departament de Justícia?* Barcelona: Centre d'Estudis Jurídics i Formació Especialitzada. Departament de Justícia. Generalitat de Catalunya. Consultable a:
https://cejfe.gencat.cat/web/.content/home/recerca/cataleg/crono/2012/conferencing_CA.pdf
- Hopkins, B. (2004). *Just Schools. A whole school approach to restorative justice*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Hopkins, B. (2009). *Just Care. Restorative justice approaches to working with children in public care*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Hopkins, B. (2011). *The Restorative Classroom. Using Restorative Approaches to Foster Effective Learning*. London: Optimus Education.

- Institut per la convivència i èxit escolar (2013). *Projecte Comenius Regio de Pràctiques Restauratives entre Palma de Mallorca i Hull (Regne Unit)*. Consultable a:
<http://youtu.be/NNTEIfiWpOU>
- James, O. i Lodge, M. (2003). The limitations of Policy Transfer and Lesson Drawint for Public Policy Research. *Political Studies Review*, Vol.1, pp. 179-193.
- Jean Schmitz (2018). *Prácticas restaurativas para la prevención y gestión de conflictos en el ámbito educativo. La Paz*. Consultable a:
<https://www.encerle.cat/wordpress/wp-content/uploads/2020/07/Pra%CC%81cticas-Restaurativas-en-el-a%CC%81mbito-escolar-Jean-Schmitz-julio-2018.pdf>
- Kotter, J. (2007) Leading change: Why transformation efforts fail. *Harvard Business Review*.
- Kotter, J. (2012) Leading Change. Boston, MA: *Harvard Business Review Press*.
- Llei Orgànica 8/2021, de 4 de juny, *de protecció integral a la infància i l'adolescència davant de la violència*. BOE, núm. 134. Pàgines 68657 a 68730. Consultable a:
<https://www.boe.es/eli/es/lo/2021/06/04/8>
- Mas-Expósito, L., Amador Campos, JA., Di MassoTarditi, A., Casañas Sánchez, R., Lalucat-Jo, Ll. (2022). Valoració de l'experiència de la implementació dels cercles de paraula en els centres educatius del Pla de Barris de la ciutat de Barcelona. *Àmbits de Psicopedagogia i orientació*. Núm. 57 (3a època) novembre 2022 p.39-52. <https://doi.org/10.32093/ambits.vi55.5031>
- Mas-Expósito, L., Triay, M., Albertí i Cortés, M., Amador-Campos, J.A.; Lalucat-Jo, L. (2021). Fem cercles, cuidem les relaciona, avaluació de l'impacte de la formació sobre l'enfocament restauratiu global dirigida a equips educatius del Pla de Barris de la ciutat de Barcelona. *Àmbits de Psicopedagogia i Orientació*. Nº. 55 (3a època) novembre 2021 p. 82-95. <https://doi.org/10.32093/ambits.vi5750470>
- McCold, P. i Wachtel, T. (2003). *En busca de un paradigma: una teoria sobre justícia restaurativa*. Consultable a:
https://www.iirp.edu/images/pdf/paradigm_span.pdf
- Protocol d'actuació davant qualsevol tipus de violència en l'àmbit educatiu. Octubre, 2023. Departament d'Educació. Generalitat de Catalunya. Consultable a:
<https://educacio.gencat.cat/web/.content/home/departament/publicacions/protocols/actuacio-davant-violencia-ambit-educatiu/protocol-actuacio-davant-violencia.pdf>
- Resolució EDU/653/2023, de 27 de febrer, *per la qual es crea el Programa d'innovació pedagògica Enfocament Restauratiu Global (ERG)*. DOGC, núm. Núm. 8867. Consultable a: <https://portaldogc.gencat.cat/utillsEADOP/PDF/8867/1960785.pdf>
- Rosenberg, M. (2016). *Comunicación noviolenta. Un lenguaje de vida*. (3a edició revisada). Barcelona: Acanto
- Rul·lan, V. (2011). *Justicia y Prácticas Restaurativas. Los Círculos Restaurativos y su aplicación en diversos ámbitos*. (Tesi de grau). Fundación Universitaria

- Iberoamericana, Palma de Mallorca, Espanya.
- Servei de Convivència, Desenvolupament Comunitari i Civisme. (2013). Jornada: A Santa Coloma, fem cultura restaurativa. Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet. Consultable a: <https://tuit.cat/3eqeF>
- Síndic de greuges. (2006). *Convivència i conflictes als centres educatius. Informe extraordinari*. Barcelona: Tallers Gràfics Hostench S.A. Consultable a: https://www.sindic.cat/site/unitFiles/2168/48_Bullying_cataladefinitiu.pdf
- Thorsbone, M. i Vinegrad, D. (2014). *Rethinking behaviour management. Restorative practices in classrooms*. London, UK: Hobbs the Printers.
- Thorsborne, Margaret; Blood, Peta. (2013). *Implementing Restorative Practice in Schools: A practical Guide to Transform Schools Communities*. Jessica Kingsley Publishers. Kindle Edition.
- Vaandering, D. (2013). Implementing restorative justice practice in schools: what pedagogy reveals. *Journal of Peace Education*, 1-16.
- Vaandering, D. (2014). Relational Restorative Justice Pedagogy a Educator Professional Development. *Curriculum Inquiry*, 44 (4), 508-530.
- Vaandering, D. (2015). A window on relationships. reflecting critically on a current restorative justice theory. *Restorative Justice*, 1(3), 311-333.
- Zehr, H. (1990). *Changing lenses*. Scott dale, PA: Herald Press.
- Zehr, H. (2004). Commentary: Restorative justice: Beyond victim-offender mediation. *Conflict Resol. Q.*, 22, 305.
- Zehr, H. (2010). Restorative justice, mediation, and ADR. Zehr Institute for Restorative Justice blog. Consultable a: <https://zehr-institute.org/resources/restorative-justice-mediation-and-adr.html>
- Zehr, H. i Gohan, A. (2003). *The Little Book of Restorative Justice*. USA: Good Books.

Notes:

- [1] El *conferencing* és una pràctica restaurativa específica. En el nostre país normalment l'anomenem reunió restaurativa. Hem decidit deixar el terme en anglès perquè és tal com l'utilitzen les autores en el títol de la recerca referenciada. Podeu trobar-ne la definició a Guardiola et al., 2011, p.37.
- [2] Podeu consultar el programa d'intervenció educativa en casos d'assetjament del Servei de Mediació de Sabadell, en el vídeo de la jornada "A Santa Coloma, fem cultura restaurativa", del 10 de març de 2023, amb la presentació: De la provenció a la intervenció i de la intervenció a la provenció. Realitzada per Mireia Núñez. (3:15:36 h:m:s)
- [3] Podeu trobar vídeos explicatius de les seves experiències al canal YouTube de l'Enfocament Restauratiu Global. <https://www.youtube.com/@enfocamentrestauratiuglobal>
- [4] No s'inclouen les dades del curs 2023/24 en la taula perquè són dades provisionals.
- [5] Podeu trobar informació en el vídeo de la Jornada: A Santa Coloma, fem cultura restaurativa. Realitzada el 10 de març de 2023 a La Ciba. Santa Coloma de Gramenet. Consultable a: https://youtu.be/-ExQJ9lCd_w?feature=shared

Correspondència amb les autores: Mònica Albertí i Cortés. E-mail: monicaalberti@culturarestorativa.com. Marta Clar i Ballesteros. E-mail: mclar@gencat.cat. David Sanahuja i Nin. E-mail: dsanahu2@xtec.cat

Annexos

El marc normatiu de l'ERG

- Decret 279/2006, de 4 de juliol, sobre drets i deures de l'alumnat i regulació de la convivència en els centres educatius de Catalunya, DOGC. núm. 4670 que regula la mediació escolar com a procés educatiu de gestió de conflictes, i la implementació del Programa de convivència i mediació escolar del Departament d'Educació, Generalitat de Catalunya.
- Resolució EDU/1753/2020, de 16 de juliol, DOGC. núm. 8183 és el marc normatiu que regula el Projecte de Convivència on s'ha de reflectir les accions que el centre educatiu desenvolupi per capacitar tots els alumnes i la resta de la comunitat escolar per a la convivència i la gestió positiva dels conflictes. Departament d'Educació, Generalitat de Catalunya.
- La Llei Orgànica 8/2021, de 4 de juny, de protecció integral a la infància i l'adolescència davant de la violència (Gobierno de España, BOE. nº 134) on es preveu incloure en els centres educatius la figura del o de la referent de convivència, coeducació i benestar emocional (COCIBE), que treballa conjuntament amb la direcció del centre, per promoure la convivència positiva en el centre educatiu, impulsar la coeducació en el claustre, protegir l'alumnat davant de situacions de violències i vetllar pel benestar emocional de l'alumnat. En relació amb la formació d'aquesta coordinació s'hi destaca l'aproximació a les pràctiques restauratives així com les indicacions respecte a l'aplicació del Protocol d'actuació davant de qualsevol tipus de violència en l'àmbit educatiu.
- El Decret 175/2022, de 27 de setembre, d'ordenació dels ensenyaments de l'educació bàsica, DOGC. núm. 8762, en l'article 2, concreta que el clima escolar positiu és un factor de protecció que promou el benestar emocional de tota la comunitat educativa (...) les relacions personals positives, i la convivència pacífica. Departament d'Educació, Generalitat de Catalunya.
- Dins dels Objectius de Desenvolupament Sostenible que promou l'ONU l'informe Tackling Violence in Schools: A global perspective 166 (Violència a les escoles: una perspectiva global), es concreta que les escoles poden ser un ambient ideal per promoure valors de no-violència, cooperació, tolerància i respecte a la comunitat educativa.
- Resolució EDU/653/2023, de 27 de febrer, per la qual es crea el Programa d'innovació pedagògica Enfocament Restauratiu Global (ERG). Generalitat de Catalunya, DOGC. núm. 8867.

Recursos elaborats pel Departament d'Educació

Des del curs 2019/20 el Servei d'Escola i Famílies, elabora i ofereix materials de suport. Entenem que aquests materials són representatius del desplegament de l'ERG en l'àmbit educatiu, i recursos útils per a sensibilitzar-se i posar en pràctica l'enfocament, i per això els llistem a continuació.

L'espai "Una Comunitat educativa restaurativa i resilient" a l'XTEC.

Des del Departament d'Educació partint de la necessitat de facilitar a tota la comunitat educativa estratègies per promoure un model d'escola que té cura de les persones individualment i col·lectiva ofereix un marc teòric i un banc de recursos basats en l'enfocament restauratiu per promoure la resiliència.

En aquest espai es poden trobar recursos per a entendre conceptualment la proposta, però també per donar suport a la transferència pràctica i per a desplegar l'enfocament i el PINNERG. Consultable a:

<https://xtec.gencat.cat/ca/centres/projeducatiu/convivencia/una-comunitat-educativa-restaurativa-i-resilient/>

Concreció teòrico-pràctica de l'ERG:

- **El petit manual de l'ERG.** Sintetitzem i clarifiquem el que entenem per Enfocament Restauratiu Global a l'àmbit educatiu. Va dirigit, per una banda, a tots els centres educatius que comencen a interessar-se per la restaurativa, perquè tinguin un recurs on informar-se sobre què és i què implica l'ERG i, per altra banda, a tots els professionals que s'integren en una escola on ja s'està desplegant la restaurativa, perquè puguin accedir a la informació bàsica sobre el que es proposa. Consultable a:
<https://educacio.gencat.cat/ca/departament/publicacions/monografies/manual-enfocament-restauratiu-global/index.html>
- **El marc restauratiu.** Proposem un marc restauratiu (adaptat de restoreourschools), accions concretes i recursos (models de cercles i altres pràctiques restauratives per treballar les emocions i les necessitats...). Aquest marc neix en pandèmia però és adaptable al desplegament de l'ERG en l'actualitat i ofereix moltes preguntes per a la reflexió. Consultable a:
<https://xtec.gencat.cat/ca/centres/projeducatiu/convivencia/una-comunitat-educativa-restaurativa-i-resilient/marc-restauratiu/>
- **Els cercles proactius.** El cercle és la metodologia per excel·lència que ofereix l'enfocament restauratiu. En aquest recurs oferim els cercles proactius que faciliten el coneixement mutu, creen connexions, horitzontalitat en les relacions, donen veu a tothom, promouen l'escolta, el respecte a la diferència i la corresponsabilització, empoderen el grup per a la pròpia gestió relacional,

milloren la confiança, la seguretat i sentiment. També s'hi recull El Temps de Cercle, una metodologia de cercle que neix directament en l'àmbit educatiu, no en la justícia restaurativa, i que B. Hopkins desenvolupa intensament dins del model restauratiu que proposa com a cercle proactiu per crear comunitat, aquest tipus de cercle es pot convertir en metodologia d'aula. Inclou una sèrie de fase en concret: una ronda d'entrada, una activitat de mescla, una activitat principal, un espai per a la reflexió, una activitat energitzant i una ronda de tancament. Consultable a: <https://xtec.gencat.cat/ca/centres/projeducatiu/convivencia/una-comunitat-educativa-restaurativa-i-resilient/cercles/>

- **Dossier de Comunicació No Violenta:** la Comunicació No Violenta és essencialment empatia, una qualitat valuosa i profundament humana que tots i totes podem desenvolupar. En aquest dossier és concreta la competència relacional que implica connectar amb un/a mateix/a i amb les altres persones des del respecte i el dret assertiu de tothom a dir no i alhora rebre un no per resposta. Aprofundir en els 4 passos de la CNV ens ajudarà a diferenciar entre observacions i judicis, emocions i falses emocions, necessitats i estratègies, peticions i exigències. La CNV ens interpel·la a reconèixer les nostres pròpies violències i ens mou al canvi. És una de les habilitats de pau. Consultable a: <https://xtec.gencat.cat/ca/centres/projeducatiu/convivencia/una-comunitat-educativa-restaurativa-i-resilient/comunicacio-noviolenta-cnv/>
- **Principis i preguntes restauratives:** Una escola restaurativa és una escola amable, capaç de generar relacions positives i saludables on tothom té la possibilitat d'expressar i compartir sentiments, emocions i necessitats, per tant, una escola restaurativa és una escola que escolta. Anomenem escolta restaurativa a aquella que ens permet transitar pels 5 principis que planteja el model restauratiu de B. Hopkins i les preguntes restauratives. Consultable a: <https://xtec.gencat.cat/ca/centres/projeducatiu/convivencia/una-comunitat-educativa-restaurativa-i-resilient/principis-i-preguntes-restauratives/>
- **Manual de butxaca. Converses i reunions restauratives:** Aquest manual vol facilitar les idees clau de cadascuna de les fases que es proposen per a l'escolta, les converses i les reunions restauratives. Consultable a: <https://xtec.gencat.cat/web/.content/centres/projeducatiu/convivencia/una-comunitat-educativa-restaurativa-i-resilient/Principis-i-preguntes-restauratives/documents/MANUAL-DE-BUTXACA-4.2.pdf>
- **La restaurativa a casa:** La família es pot considerar la primera comunitat on vivim. Una comunitat que construeix unes relacions més saludables si es capacita per expressar i compartir sentiments, emocions i necessitats. L'enfocament restauratiu dona eines per la gestió de les relacions i el conflicte. Pel que fa a les relacions promou un estil familiar amable que escolta, dona veu, respecta la diferència i pren decisions tenint en compte les necessitats de tothom. Consultable a: <https://xtec.gencat.cat/ca/centres/projeducatiu/convivencia/una-comunitat-educativa-restaurativa-i-resilient/la-restaurativa-a-casa/>

comunitat-educativa-restaurativa-i-resilient/la-restaurativa-a-casa/

Material audiovisual:

- **Canal ERG:** canal YouTube amb recursos relacionats amb l'ERG i el DENIP (Dia Escolar de la No-Violència i la Pau). Hi trobareu vídeos d'experiències de referència i xerrades. Consultable a:
<https://www.youtube.com/@enfocamentrestauratiuglobal>

Suport per al desplegament de l'enfocament:

- **Guia per al desplegament de l'ERG:** Aquesta guia té l'objectiu de promoure el l'ERG en l'àmbit educatiu als centres educatius de Catalunya, i, a la vegada, ser un recurs que faciliti el desplegament del Programa d'Innovació ERG. La Guia s'estructura en tres etapes:
  - Ens preparem per al canvi (creació d'equip impulsor, informació i sensibilització, visió de futur, presa de decisions, comunitat ERG).
  - Ens formem i fem un pla d'acció (formació, pla d'acció, Projecte de Convivència).
  - Avaluem i sostenim el canvi (procés avaluació, revisió, difusió, formació contínua, xarxa, sensibilització).

Consultable a: <https://xtec.gencat.cat/ca/centres/projeducatiu/convivencia/una-comunitat-educativa-restaurativa-i-resilient/guia-per-al-desplegament-erg/>